

תפילת הדרך

1. ברכות כט ב

אמר ליה אליהו לרב יהודה אחוה דרב סלא חסידא : לא תרתח ולא תחטי, לא תרוי ולא תחטי, וכשאתה יוצא לדרך - המלך בקונך וצא. מאי המלך בקונך וצא? אמר רבי יעקב אמר רב חסדא : זו תפלת הדרך. ואמר רבי יעקב אמר רב חסדא : כל היוצא לדרך צריך להתפלל תפלת הדרך. מאי תפלת הדרך? יהי רצון מלפניך ה' אלהי שתוליכני לשלום ותצעידני לשלום ותסמכני לשלום, ותצילני מכף כל אויב ואורב בדרך, ותשלח ברכה במעשי ידי, ותתנני לחן לחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואי, ברוך אתה ה' שומע תפלה. אמר אביי : לעולם לישתף אינש נפשיה בהדי צבורא. היכי נימא? - יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שתוליכנו לשלום וכו'. אימת מצלי? - אמר רבי יעקב אמר רב חסדא : משעה שמהלך בדרך. עד כמה? - אמר רבי יעקב אמר רב חסדא : עד פרסה. והיכי מצלי לה? - רב חסדא אמר : מעומד ; רב ששת אמר : אפילו מהלך. רב חסדא ורב ששת הוו קאזלי באורחא, קם רב חסדא וקא מצלי. אמר ליה רב ששת לשמעיה : מאי קא עביד רב חסדא? אמר ליה : קאי ומצלי. אמר ליה : אוקמן נמי לדידי ואצלי, מהיות טוב אל תקרא רע.

רש"י

עד כמה - זמנה להתפלל. עד פרסה - אבל לא לאחר שהלך פרסה, ובהלכות גדולות מפרש : עד כמה יבקש לילך שיהא צריך להתפלל - עד פרסה, אפילו אין לו לילך אלא עד פרסה, אבל דרך פחות מפרסה - אין צריך להתפלל תפלה זו. מהיות טוב אל תקרא רע - הואיל ואני יכול להתפלל מעומד, שהרי חבורתי עומדת, לא אקרא רע להתפלל מהלך, אף על פי שמותר.

2. רא"ש פ"ד סי' יח

ונראה פ"י ה"ג עיקר אם יש לו עדיין ללכת הרבה למה לא יברך אבל כשיש לו לילך פחות מפרסה בקרוב לעיר לא הוי מקום סכנה וא"צ לברך

3. מרדכי רמז צד

ועד כמה זמנה להתפלל עד פרסה אבל מכי עבר פרסה הוי מעוות לא יוכל לתקון

4. מאירי ברכות כט ב

ואינו אומרה עד שיחזיק בדרך עד פרסה ופירושו למהלך יום ואם אינו הולך מהלך יום נראה לי שאומרה אחר שיצא מתחומי העיר ואם לא התפלל

אותה עד פרסה אומרה כל זמן שירצה ולשיטה זו אנו גורסים אימת מצלו לה משהחזיק בדרך ועד כמה עד פרסה ומ"מ יש גורסים אימת מצלי לה עד פרסה כלומר באיזה דרך הוא צריך לתפלה זו כל שדעתו לילך עד פרסה אבל פחות מזה אינו צריך ויש מפרשים שאם לא בירך ביציאתו מברכה עד פרסה משם ואילך אין זה נמלך בקונו ואינה אומרה

5. פני יהושע ברכות ל א

ואף שאיני כדאי מ"מ נראה ליישב שיטת רש"י ואדרבא דבריו נכונים וברורים ונימוקו עמו דטעמא רבה איכא לומר דלאחר שהלך פרסה הוחזק בדרך מקרי א"כ הא אמרינן להדיא פרק הדר (דף ס"ג) [עירובין דף ס"ה ע"א] דהבא מן הדרך אל יתפלל לפי שאין דעתו מיושבת עליו א"כ כל שכן הכא כיון שכבר הוחזק בדרך ורוצה להפליג עוד בדרך א"כ פשיטא שאין דעתו מיושבת עליו שכל הדרכים בחזקת סכנה ומש"ה אין לו להתפלל כדאמרינן נמי התם להדיא משמיה דכל שאין דעתו מיושבת עליו אל יתפלל משום שנאמר בצר אל יורה ולפי"ז מהאי טעמא אין לחלק בין תפלה גמורה לשארי תפלות אפילו קצרה כמות שהיא, כן נראה לי בטעמא דרש"י ושיטת החולקים אפשר דמשמע להו דלהך תפלה דתפלת הדרך הוי שפיר דעתו מיושבת עליו כיון שעיקר תפלתו בשביל תקנה זו וכדכתיב ביום צרתי אקראך ותענני, כן נראה לי ודו"ק

6. שו"ת מנחת שלמה תניינא סי' ס

מת"א לירושלם, לענ"ד לגמרי פטור, שהרי צריך להיות מקום של שתי פרסאות בלי ישוב, ותודה לד' שמיושב. אולם במקומות שיש ישוב ערבי הואיל וכעת הם אויבים יש לחושבו כמקום לא מיושב. ובנוגע לשיעור, מקובל לענין זה לחשוב לפי המרחק של השטח ולא לפי זמן הנסיעה.

ובעיקר הדבר מסופקני דבאותם הכבישים ובאותם הזמנים שכלי רכב מצויים, וכ"ש אם יש גם פקוח של משטרה ניידת יתכן שטוב לברך בלי הזכרת החתימה, אך זה חדוש.

7. שו"ת שבט הלוי י סי' כא

הנה ת"ח אחד הציע דעתו דבזה"ז אין לברך תפילת הדרך בברכה עם הזכרת ה', היות שבהרבה דרכים ישנם ישובים סמוך לדרכים בתוך פרסה לדרך והלא נפסק שבהגיע לתוך פרסה לעיר שוב לא יכול לברך, והישובים כהיום צמודים שכיוצא מעיר אחת רצוני מפרסת העיר שוב הוא תוך פרסה ליד עיר אחרת באה"ק. ולבבי לא כן ידמה, דתוך פרסה לא מוזכר רק כשיוצא מעירו והוא עדין תוך פרסה לעירו שעדין לא חל עליו חיוב ברכה זו דתוך סמוך לעיר לא שכיחי חיות ולסטים, וכן בגמר הליכתו וכבר מסיים

והוא מגיע למטרה שלו שוב לא שייך לברך עוד, אבל כשהוא הולך על אם הדרך וסמוך לכביש הדרך או הנסיעה ישנם ישובים תוך ד' מילים שיעור פרסה והוא עובר במעוף על ידס, והוא באותם סכנות דרכים דשייכים בזה"ז כמו תאונות השכיחים כ"כ בעו"ה, וכה"ג אריכות דרך זה הוא הגורם לתפלת הדרך. וראיתי במ"ב בבה"ל ס"י ק"י שנסתפק בכזה והניח בצ"ע, ובעניותי סתימת הפוסקים כמפורש דחייב בתפה"ד וגם טעמא דמסתבר הוא

8. שו"ת דבר חברון או"ח סי' קט

חז"ל תקנו תפילת הדרך להולך בדרכים לפחות עד דרך מהלך פרסה (כארבע ק"מ בקירוב), לפי הסבר המ"ב בדרך כזאת ישנה סכנה בדורות הקודמים, עיקר הסכנה היתה מליסטים וחיות רעות, ואם באמת המקום מוחזק בסכנה אפילו בפחות יאמר אותה (עיין שו"ע סי' קי מ"ב ס"ק ל), ולפי שיטת ערוך השולחן פחות ממרחק של פרסה לא מיקרי 'דרך' (ע"ש סע' טו). בזמננו עם ריבוי תאונות הדרכים שמתרחשות גם בתוך העיר, נראה לענ"ד שהיום הסכנה היא גם בעיר ולכן מי שרוצה לנסוע בתוך העיר יברך אותה לפני הנסיעה, וכן שמעתי מפי הגאון הרב שלמה פיישר שליט"א ששמע בשם החזון איש לברך אפילו בנסיעה עירונית. מ"מ מי שלבו נוקפו ואינו רוצה לברך ממש, יוכל לשבץ את הקטע בתוך ברכת שומע תפילה

9. שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ב סימן נט

וטעם מנהג ספרד שאיתא /סי' רי"ט/ בסעיף ז' שנוהגים לברך הגומל כל הולכי דרכים מפני שכל הדרכים הם בחזקת סכנה, נראה שלא מחמת שמדמין ליורדי הים באניות שמזה אין למילף כדבארתי שאם לא אירע כלום הרי לא היה שום חשש סכנה, אבל דימו זה להולכי מדברות שאף כשלא אירע שום חיה וליסטים מברכין שצריך לומר דהטעם דכיון ששכיחי שם חיות רעות וליסטים הוא בשמירה מהשי"ת שבלא חסד השי"ת עליו היה אירע שם איזה חיה וליסטים ובחסד השי"ת נתן דעה בלב החיות והליסטים שלא יבואו לשם בשעה שעברו שם, ולכן צריכין להודות בברכת הגומל, לכן מדמין כיון שכל דרכים בחזקת סכנה אף שאינו כמו במדברות הוא נמי מחסד השי"ת ששמרם שלא יארע שם אויב ואורב בדרכם. והחולקין עליהם סברי דמדברות דשכיחי הוא כידוע שהיו צריכין להיות

בכאן החיות רעות והליסטים והשיי"ת לא הניחם לבא מחסדו עליהן, אבל בסתם דרכים שאף שג"כ מצוי שיהיו שם מזיקין מ"מ ודאי אין להתשיב זה כידוע שהיו צריכין להיות בכאן ולכן אין למילף משם לברך דמספק שמא מה שלא באו לכאן היה זה בחסד השיי"ת עליו ביחוד משום שרצו לבא ולא הניחם אין לברך דספק ברכות להקל. ול"ד למה שצריך להתפלל מתחלה, משום דבשביל ספק אף קטן ודאי יש להתפלל שלא יארע לו שום מזיק אף בברכה שלכן תקנו להתפלל תפלת הדרך.

ומדויק לשון המלך בקונך וצא שאמר אליהו לר' יהודה אחוה דרב סלא חסידא בברכות דף כ"ט על תפלת הדרך, שהוא מחדש שאף שהוא רק ספק דאפשר לא יחשבו כלל מזיקים להיות שם שנמצא שלא היה על מה להתפלל שישמרהו השיי"ת בדרכו יותר מכפי שהוא נמצא בביתו, והיה מקום לומר שלא יוכל להתפלל בברכה דספק ברכות להקל, שאינו כן אלא שלתפלה צריך להתפלל אף על הספק בברכה, וזהו לשון המלך שהוא לשון שאלת עצה איך לעשות שהוא שיידע על דבר שהוא לו ספק ואינו יודע להכריע נמלך בחברו איך לעשות, כן הוא כשיוצא לדרך שהוא ספק שאפשר שיארע שם איזה סכנה ומ"מ הכריע לילך מפני צורכו או אף לטייל שמותר מצד החשש סכנה משום שהוא חשש רחוק טובא, לא ילך בלא המלכה בקונו שאף שהכריע לצאת ולא לחוש לשמא יארע לו איזה סכנה לא יאמר שלכן לא יתפלל בברכה מספק קטן כזה אלא יתפלל לקונו כמו שהוא ספק ממש שצריך לימלך עוד בדבר, משום שלהתפלל שהשיי"ת ישמרהו צריך אף בשביל חשש רחוק טובא.